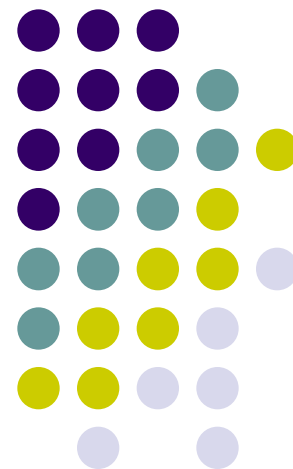


# Základy měnového práva

---



# Právo peněžního systému =



- **Měnové právo**

právo peněžního zřízení

právo peněžního oběhu

a platebního styku

nucený oběh

elektronické peníze

bezhotovostní platební styk



# Měnová suverenita

- Zásada *lex monetae* = každý stát má výlučné právo vytvořit si a disponovat s vlastní měnou
- Výkon práv nad měnou, právo vytvářet vlastní měnovou politiku a uplatňovat ji na vlastním území
- Zákaz měnové diskriminace



# Měnový zákon

- Sen o kodifikaci měnového práva – měnový kodex = důstojný základ peněžního systému daného státu
- V ČR supluje měnový zákon: **Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, Zákon č. 60/1993 Sb., o oddělení měny, Zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí, Zákon č. 370/2017 Sb., o platebním styku, Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosu z trestné činnosti a financování terorismu**



# Obsah měnového zákona

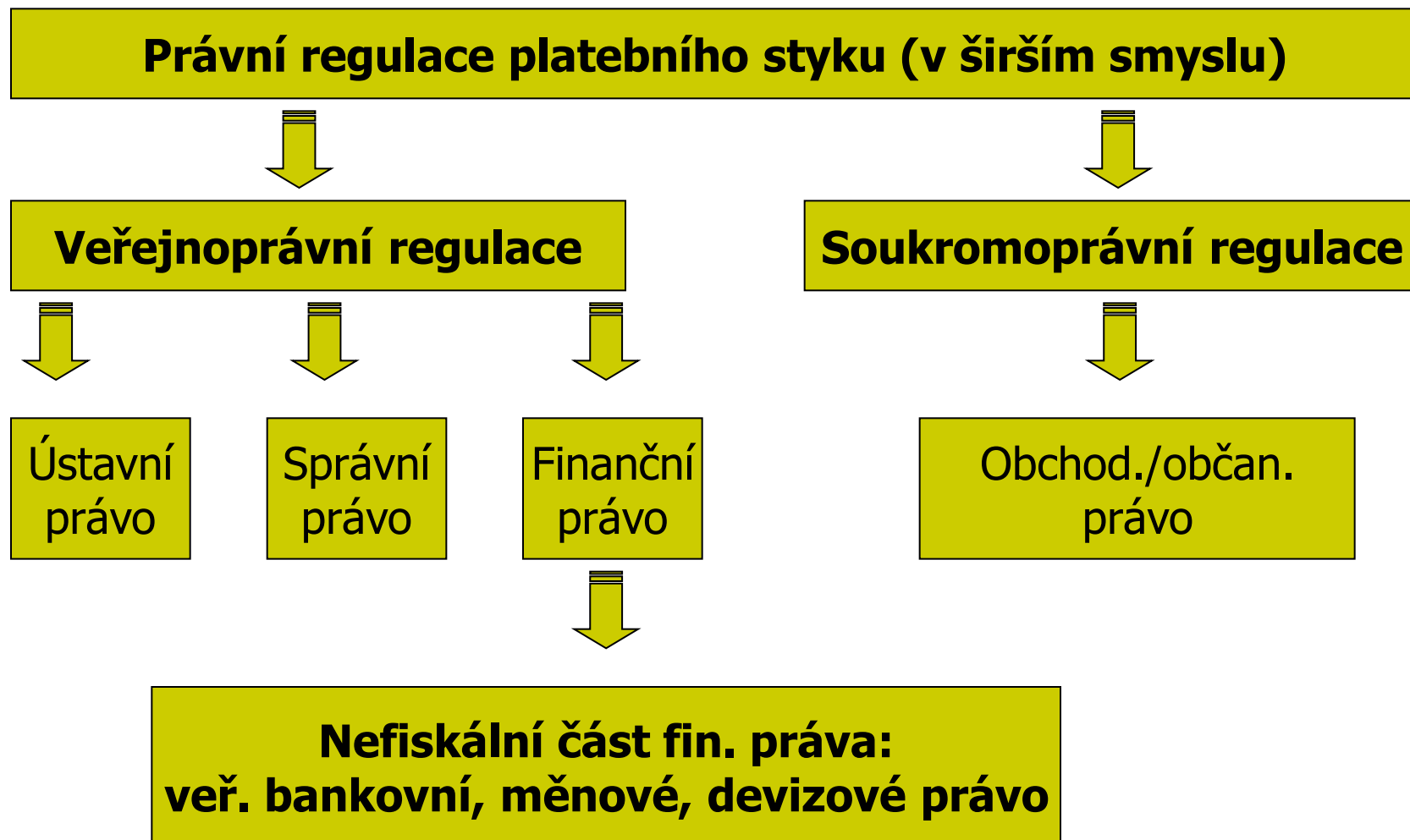
- Peněžní jednotka a dílčí peněžní jednotka
- Parita a konvertibilita
- Znaky peněz a pravidla jejich emise
- Emisní instituce a emisní oprávnění
- Pravidla nuceného oběhu a bezhotovostního platebního styku
- Ochrana měny
- Vztah k předcházející měně



# Peněžní zřízení ČR

- ZČNB (6/1993 Sb.)
- Peněžní jednotka: koruna česká „Kč“
- Dílčí jednotka: haléř (1:100)
- ISO 4212: CZK (ISO 3166+měna)
- Emisní instituce: ČNB
- Parita: Ø
- Znaky peněz: mince, bankovky

# System právní regulace platebního styku



# Platební styk



- **Hotovostní:**

- Zákon o ČNB, zákon o oběhu bankovek a mincí, prováděcí a emisní vyhlášky...

- Zákon o omezení plateb v hotovosti

- **Bezhotovostní:**

- Zákon o platebním styku, prováděcí vyhlášky

+ Právo EU (směrnice) + AML atd.



# Koruna a měnové reformy



- 1892: Koruna v Rak.-Uh. (zlatý standard)
- 1919: Měnová reforma v podobě měnové odluky (Rašín)
- 1939: Říšská marka (RM) vedle protektorátní koruny „K“
- 1945: Měnová reforma (Beneš. dekret) Kčs
- 1953: Peněžní reforma (de facto měnová reforma)
- 1993: Měnová reforma v podobě měnové odluky Kč

# Úkol



- 1. Zabývejte se rozdílem v pojmech „peníze“ a „měna“.
- 2. Vymezte rozdíl mezi měnovou a peněžní reformou.

# Právní aspekty peněz a hotovostní oběh de lege lata



Právní podstatu peněz vyjadřují tři vzájemně provázané elementy:

1. Peněžní jednotka
2. Peněžní suma (částka)
3. Znak peněz:
  - Věc (§ 489 a n. NOZ, resp. § 118 odst. 1 starého ObčZ)
  - Právní prostředek placení na území daného státu
  - **Platidla**, elektronické peníze ...



# Platidla české měny

- Bankovky,
- oběžné mince,
- pamětní mince.

⇒ Platné bankovky a mince vydané ČNB jsou zákonnými penězi ve své nominální hodnotě při všech platbách na území České republiky.



# Oběžné mince

- Platná kovová platidla oběžné mince o šesti nominálních hodnotách
- Podzim 2008 - konec 50 h (vyhl. ČNB č. 174/2008 Sb.)



# Oběžné mince - pokračování



- Ražba - v Česká Mincovna, a.s., Jablonec (dříve též Německo, Kanada)
- **Lícová strana** (revers – „lev“) a **rub** (avers)



- Významný též: tvar a materiál (slitina)
- Bližší podoba: vždy vyhláška ČNB



# Pamětní mince

- Razí se z drahých kovů
- Obvykle se razí stříbrné mince (200 Kč)
  - např. u příležitosti vstupu České republiky do schengenského prostoru  
(vyhl. ČNB č. 101/2008 Sb.)
- Unikátní **pamětní zlaté mince** (2000 Kč až 10 000 Kč):
  - celozlaté či zajímavé např. kombinací stříbra o ryzosti 999/1000 - mezikruží a zlata o maximální ryzosti 999,9/1000 - střed mince (viz vyhl. ČNB č. 163/2004 Sb.)
- Dále <http://www.cnb.cz/cs/platidla/numismatika/>, k drahým kovům též viz [www.puncovniurad.cz](http://www.puncovniurad.cz)

# Bankovky



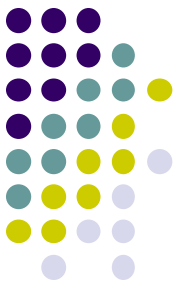
- V současné době jsou v oběhu bankovky o sedmi nominálních hodnotách
  - od 100 Kč po 5 000 Kč
  - Podzim 2008 - konec 20 Kč (vyhl. ČNB č. 173/2008 Sb.)
  - Jaro 2011 – konec 50 Kč (vyhl. ČNB č. 21/2011 Sb.)



- Bankovka:
  - lícní strana (vyobrazena osobnost),
  - rubová strana,
  - nepotištěná část – tzv. kupon.







# Bankovky - pokračování

- Bližší podoba: vždy vyhláška ČNB
- Nejvyšší četnost: nominál 1000 Kč
- Dne 1. dubna 2008 byly vydány do oběhu bankovky po 1 000 Kč vzoru 2008
  - vyhl. ČNB č.100/2008 Sb.
  - mezin. ocenění Bankovka roku  
(<http://www.novinky.cz/clanek/152177-ceska-tisicovka-se-stala-svetovou-bankovkou-roku.html>)
- <http://www.cnb.cz/cs/platidla/bankovky/>

# Stažení z oběhu



- Oprávnění ČNB **prohlásit za neplatné a stáhnout z oběhu** bankovky a mince, které ČNB vydala
  - s tím, že jejich nominální hodnotu uhradí výměnou za jiné nově vydané bankovky a mince
  - viz § 19 zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB
- Příklady:
  - vyhláška ČNB č. 2/2007 Sb.: ukončení platnosti **bankovek vzor 1993**
  - vyhláška ČNB č. 79/2003 Sb.: ukončení platnosti **mincí po 10 a 20 haléřích**
  - ... **viz výše** (50 haléře, 20 korunové bankovky)



# Oběh bankovek a mincí

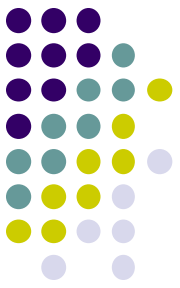
- **Nucený oběh bankovek a oběžných mincí:**  
§ 16 zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB
- **Podrobnější úpravu** přijímání peněz a nakládání s nimi obsahuje
  - **Zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí** a prováděcí vyhl. ČNB č. **274/2011** Sb.
  - (do 30.6.2011 vyhláška ČNB č. 37/1994 Sb.)

# Oběh bankovek a mincí - pokračování



- **Odmítání tuzemských peněz bez zákonného důvodu**
  - trestný čin: ohrožování oběhu tuzemských peněz ( viz § 239 odst. 2 trestního zákoníku)
- **Zákonné důvody** – omezení co do:
  - **Kvality** a/nebo
  - **Kvantity** (viz dále)

# Ad Kvalita: Peníze opotřebované a poškozené



- Zhoršení kvality původně bezvadných bankovek i mincí:
  - „přirozenou cestou“ v rámci oběhu: tzv. **opotřebování**
  - Jinak: **poškození běžné x poškození nestandardní**



- Bankovky a mince neodpovídající kvalitou ČNB stahuje z oběhu, ničí je a nahrazuje bankovkami a mincemi novými.

# Peníze opotřebené a poškozené - pokračování



- Bankovka **celá**: nechybí žádná její část nebo které chybí pouze část nebo části okraje na obvodu bankovky



- Bankovka **celistvá**: tvoří souvislý celek

# Peníze opotřebenované a poškozené - pokračování



- Opotřebenovaná bankovka oběhem:

- celá a celistvá tuzemská bankovka, která je odřená, zašpiněná nebo pomačkaná



- Běžně poškozená bankovka:

- poškozena jinak než nestandardně



- Nestandardně poškozená bankovka:

- ohořelá nebo zetlelá, obarvená, z více než 2 částí, s plochou menší nebo rovnou 50%, chybí celý horní nebo spodní okraj... (viz § 2/4/d ZoOBaM)

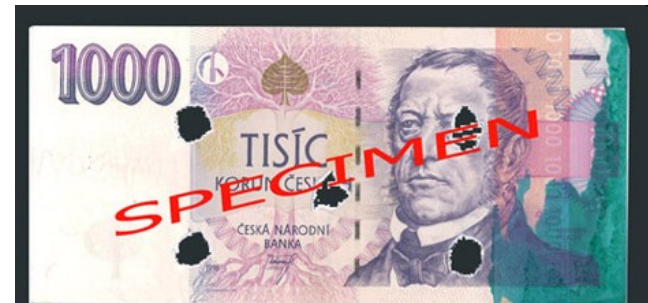


# Zvláštní případy znehodnocení



Nestandardní poškození

- Budou odebrány bez náhrady





# Rozlišení opotřebovaných a poškozených platidel



- Tuzemská bankovka a mince opotřebovaná a běžně poškozená:
  - ČNB a úvěrová instituce provádějící pokladní operace vyměňují
  - Fyzická osoba s výjimkou směnárníka vrací tuzemské bankovky zpět do oběhu
- Tuzemská bankovka a mince běžně poškozená:
  - fyzická osoba s výjimkou směnárníka může odmítnout přijmout

# Rozlišení opotřebovaných a poškozených platidel



- Nestandardně poškozené tuzemské bankovky a mince:
  - ČNB zadrží bez náhrady (výjimky pro živel pohromy apod.),
  - úvěrová instituce provádějící pokladní operace a zpracovatel tuzemských bankovek a mincí zadrží bez náhrady a předají je České národní bance,
  - jiná osoba než uvedená výše může odmítnout přijmout.

# Pozměněné bankovky a mince



- Specifický způsob úpravy pravých bankovek - např. **slepení částí dvou různých bankovek** či **s přesně vodorovně odříznutým horním nebo dolním okrajem** :



- jsou přibližně o 5-7 mm užší ("nižší"),
  - chybí jejich horní nebo dolní část,
  - bankovkám složeným z více částí chybí některá část mezi horním a dolním okrajem, které jsou k sobě přilepeny.
- 
- Pozměňování peněz ve smyslu **§ 233 trestního zákoníku**
  - Bankovky jsou proto **odebírány** bankami a právníckými osobami **bez náhrady**



# Reprodukce – právní úprava

- Pro **reprodukcí bankovek**, mincí a jiných symbolů peněz :
  - Bankovky: § 13 zákona o oběhu bank. a mincí
  - Mince: § 14 zákona o oběhu bank. a mincí
    - (dříve vyhláška ČNB č. 553/2006 Sb.)
- vztahuje se na ni zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon.

# Ad Kvantita: Pravidla pro přijímání mincí



- Mince přijímají bez omezení pouze Česká národní banka a jiné banky (s pokladnou).
- **Ostatní právnické a fyzické osoby mohou odmítnout přijetí:**
  - mincí nad 50 ks v jedné platbě,
  - platných českých pamětních mincí,
  - československých pamětních mincí.

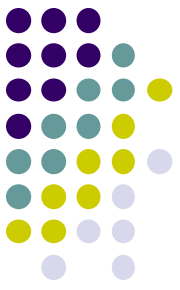
# Omezení plateb v hotovosti dle zákona č. 254/2004 Sb.



- **povinnost provádět vybrané nadlimitní platby bezhotovostním převodem**
- **„nadlimitní platby“**, jejichž výše přesahuje částku:
  - **270 tis. Kč**
  - dříve 350 tis. Kč, resp. 15 tis. EUR
  - do uvedeného limitu se započítávají *všechny platby v české i cizí měně provedené týměž poskytovatelem platby témuž příjemci platby v průběhu jednoho kalendářního dne.*
- Do 30.11.2014 výjimka - reálné kontrakty (viz judikatura)

# Omezení plateb v hotovosti

## negativní věcné vymezení (co není platba)



- **Omezení plateb v hotovosti se nevztahuje** na:
  1. vložení peněžních prostředků v hotovosti na účet jejich výběr z účtu u peněžního ústavu,
  2. výměnu bankovek nebo mincí,
  3. předání nestand. poškoz. tuzem. bankovek nebo mincí ČNB,
  4. zadržení bankovek nebo mincí, u kterých existuje důvodné podezření, že jsou padělané nebo pozměněné, a jejich předání ČNB,
  5. předání nebo převedení peněžních prostředků při provádění směnářenských obchodů,
  6. předání nebo převedení peněžních prostředků při poskytování služeb spočívajících v přepravě bankovek a mincí osobou oprávněnou k poskytování těchto služeb, nebo
  7. předání nebo převedení peněžních prostředků při poskytování služeb spočívajících ve zpracování bankovek a mincí osobou oprávněnou k poskytování těchto služeb.

# Omezení plateb v hotovosti

## negativní věcné vymezení



- **Omezení plateb v hotovosti se nevztahuje na:**
  1. platby daní, poplatků a jiných obdobných peněžitých plnění uskutečňovaných podle daňového řádu nebo podle celního zákona, pokud tyto zákony nestanoví jinak,
  2. povinné platby vyplývající z pracovněprávních vztahů,
  3. platby důchodů z důchodového pojištění, včetně jednorázových doplatků a výplat dávek z penzijních fondů a účastnických fondů obhospodařovaných penzijní společnostmi,
  4. platby prováděné v době krizového stavu
  5. platby pojistného a výplat pojistného plnění ze soukromého pojištění,
  6. platby prováděné Českou národní bankou při prodeji pamětních mincí, nebo
  7. platby přijaté soudním exekutorem, soudem nebo správním orgánem při exekuci nebo výkonu rozhodnutí.



# Omezení plateb v hotovosti

## sankce ukládané FÚ a CÚ



- FO: **přestupek**, pokuta až do výše 500.000 Kč (již není stanovena min. hranice).
- PO a podnikající FO: **přestupek**, pokuta až do výše 5 mil. Kč (již není stanovena min. hranice).
- Podstatné je, že **pokuta může být uložena nejen poskytovateli platby, ale i jejímu příjemci** (platí pro FO i PO)

# Autorství

JUDr. Dana Šramková, Ph.D., MBA

Doc. JUDr. Petr Mrkývka, Ph.D., Prof. WSB

